

УДК 339.543:339.92
JEL Classification: F13, F15

DOI: 10.37332/2309-1533.2024.4.31

**Пашкевич С.М.,
доктор філософії,
доцент кафедри транспортних технологій і технічного сервісу,
Никончук В.М.,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри транспортних технологій і технічного сервісу,
Національний університет водного господарства та
природокористування, м. Рівне**

МИТНИЦЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ У ФУНКЦІОНУВАННІ ЗОН ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

**Pashkevych S.M.,
PhD, associate professor at the department
of transport technologies and technical service,
Nikonchuk V.M.,
dr.sc.(econ.), professor,
head at the department of transport technologies and technical service,
National University of Water and Environmental Engineering, Rivne**

CUSTOMS AS A KEY TOOL IN THE FUNCTIONING OF FREE TRADE ZONES

Постановка проблеми. Зони вільної торгівлі (ЗВТ) є важливим інструментом економічної інтеграції, спрямованим на стимулювання міжнародної торгівлі, залучення інвестицій та економічний розвиток. Проте ефективне функціонування таких зон неможливе без належного митного регулювання, яке забезпечує баланс між спрощенням торговельних процедур та необхідним контролем за товарообігом. Головною проблемою є пошук оптимальних підходів до митного адміністрування, які сприятимуть зниженню торгових бар'єрів, мінімізації витрат бізнесу та забезпеченню прозорості митних операцій. Водночас надмірна зарегульованість може створювати штучні перешкоди для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), що суперечить самій концепції ЗВТ. У цьому контексті постає питання ефективного поєднання інструментів митного контролю, цифровізації процесів та міжнародної координації, що дозволить підвищити конкурентоспроможність національних економік у межах ЗВТ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження Світового банку (2021) наголошує, що ефективна митна служба сприяє швидкому перетину кордону та мінімізує затримки [1]. Публікація ОЕСР (2019) підкреслює важливість цифровізації, ризик-орієнтованого підходу та автоматизації митних процедур для підвищення конкурентоспроможності ЗВТ [2].

Аналітичний звіт Світової організації торгівлі (2018) підкреслює, що спрощення митних процедур і мінімізація затримок на кордоні є критично важливими для реалізації переваг зон вільної торгівлі. Зменшення митних бар'єрів сприяє збільшенню обсягів торгівлі, зниженню витрат підприємств та залученню інвестицій [3]. Європейська Комісія (2020) наголошує на кращих практиках митного регулювання в зонах вільної торгівлі, що дозволяє гармонізувати митні процедури між країнами-учасниками [4].

Дослідження Гребельника О.П. та ін. (2021) [5] вказує на важливість митної політики у забезпеченні економічної функції держави. Крім того, Лист Державної митної служби України [6] містить інформацію про міжнародні угоди, які впливають на діяльність митниці та регламентують співробітництво України у цій сфері. Аналіз Хомутенка Л. і Дужої Т. (2024) [7] демонструє результати функціонування ЗВТ між Україною та ЄС, підкреслюючи ключові виклики та перспективи. Отже, за твердженнями багатьох вітчизняних та зарубіжних видань, митниця відіграє ключову роль у функціонуванні зон вільної торгівлі, забезпечуючи спрощення торгівлі, митне оформлення, збір доходів та контроль. Ефективна робота митних органів є критичним фактором успіху зон вільної торгівлі.

Однак, подальші наукові дослідження потребують глибшого аналізу ролі митниці як ключового інструменту у функціонуванні зон вільної торгівлі. Подальший розвиток цих досліджень сприятиме

удосконаленню митної політики, покращенню торговельної взаємодії та підвищенню ефективності функціонування зон вільної торгівлі.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз ролі митниць у забезпеченні ефективності функціонування ЗВТ та їх впливу на лібералізацію торгівлі, зниження митних бар'єрів і покращення міжнародних торгових процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Митниці є ключовими для функціонування ЗВТ, адже вони адмініструють митне законодавство, збирають тарифи та податки, контролюють імпорт, експорт і транзит товарів, знижуючи митні бар'єри та покращуючи торгові потоки, що сприяє розвитку ЗВТ.

Методика дослідження глобальної торгівлі в рамках СОТ охоплює аналіз основних принципів, зокрема принципу найбільшого сприяння, а також роль ЗВТ у лібералізації торгівлі. Важливим аспектом цього аналізу є дослідження нормативних документів СОТ, порівняння досвіду різних країн і використання статистичних даних щодо розвитку ЗВТ у різних регіонах (табл. 1).

Таблиця 1

Методика дослідження глобальної торгівлі та регулювання в рамках СОТ

Елемент методики дослідження	Опис
Аналіз принципу найбільшого сприяння (НС)	Розгляд механізму недискримінації серед членів СОТ, зосередження на його застосуванні у торгових угодах (ЗВТ, митні союзи).
Дослідження статті XXIV ГАТТ 1994 року	Аналіз положень щодо створення ЗВТ і митних союзів, порівняння глобальних принципів СОТ із регіональними угодами.
Історичний розвиток ЗВТ	Дослідження впливу ЗВТ на лібералізацію торгівлі після Другої світової війни та їх значення в глобальній економіці.
Кількість і роль ЗВТ у глобальній торгівлі	Аналіз даних СОТ про 303 існуючі ЗВТ та їх вплив на міжнародну економіку і співпрацю між державами.
Функціонування ЗВТ як механізму лібералізації торгівлі	Визначення ролі ЗВТ у побудові відкритих ринків та оцінювання їх ефективності.
Оцінювання позитивних і негативних аспектів ЗВТ	Дослідження економічних, політичних і соціальних наслідків існування ЗВТ для країн-членів СОТ.

Джерело: складено авторами на основі [1–5]

Однак, ефективність глобальної торгівлі значною мірою залежить і від діяльності митниць, які виконують роль регулюючих органів. Як зазначає Всесвітня митна організація (ВМО), митниці забезпечують дотримання митного законодавства, збір митних платежів і тарифів, а також контроль за переміщенням товарів через кордони. Вони відіграють ключову роль у регулюванні імпорту, експорту і транзиту, що є необхідним для стабільного функціонування міжнародної торгівлі.

Роль митниці у кожній країні визначається її національними пріоритетами та законодавчими нормами. Зазвичай митниці відповідають за збір доходів, захист національної безпеки, контроль за імпортом і експортом, а також дотримання міжнародних торговельних зобов'язань у межах СОТ. Водночас вони сприяють захисту внутрішньої промисловості, контролюючи імпортні потоки, і гарантують безпеку ланцюга постачання. Проте варто зазначити, що митні процедури можуть як сприяти, так і гальмувати торгівлю залежно від рівня бюрократичної складності та відповідності законодавства сучасним викликам [8].

Таким чином, дослідження механізмів глобальної торгівлі та їх регулювання в рамках СОТ має розглядати не лише принципи лібералізації торгівлі, а й роль митних органів, які безпосередньо впливають на швидкість і ефективність торговельних процесів. На практиці митниці, працюючи на кордонах, можуть значно полегшити торгові операції. Проте багато митних адміністрацій співпрацюють з іншими державними органами, такими як спеціалізовані правоохоронні органи, органи фінансової розвідки, фіскальні органи, податкові служби. ВМО приділяє велику увагу спрощенню торгівлі, працюючи в тісній співпраці з СОТ для впровадження міжнародних стандартів і вдосконалення процедур. Основною місією ВМО є підвищення ефективності митних органів через гармонізацію процедур і застосування сучасних технологій для мінімізації торгових обмежень.

Одна з ключових функцій митниці – це збір доходів, який потребує належних навичок управління. Митні органи, орієнтовані на максимізацію доходів, повинні володіти спеціалізованими знаннями в галузі збору митних платежів. Водночас інші митні юрисдикції зосереджуються на забезпеченні державної безпеки та контролі за кордонами, що вимагає від митниць кваліфікації у військовій справі та правоохоронних органах. Окрім стягнення митних зборів, митниця регулює імпорт, експорт та транскордонне переміщення товарів.

Митні органи зміцнили свою функцію безпеки, прийнявши Рамкову програму стандартів ВКО 2005 року, яка визначає операційні стандарти на основі співпраці між митницями, бізнес-стейкхолдерами та іншими державними органами. Важливим завданням є досягнення балансу між різними функціями митниці, де необхідна професійна експертиза для гармонійного поєднання контролю за торгівлею та забезпечення безпеки. Widdowson D. (2005) проаналізував змінні контролю

та сприяння торгівлі, показавши через матричні сценарії важливу роль митниць у сприянні торгівлі, не порушуючи функцій безпеки (рис. 1).

Рис. 1. Забезпечення балансу між спрощенням торгівлі та контролем

Джерело: [4]

Рис. 1 демонструє, що митниця не є функцією, що обмежує, а включає делікатне балансування багатьох ролей і навичок.

RED TAPE APPROACH – підхід, який характеризується високим рівнем контролю та низьким рівнем сприяння. Він зазвичай пов'язаний з бюрократичними процедурами, надмірними правилами та обмеженнями.

BALANCED APPROACH – підхід передбачає збалансування контролю та сприяння на середньому рівні. Він спрямований на досягнення компромісу між ефективністю та гнучкістю.

CRISIS MANAGEMENT – підхід характеризується високим рівнем контролю та низьким рівнем сприяння. Він зазвичай застосовується в ситуаціях кризи або надзвичайних обставин, коли потрібно швидко реагування та жорсткий контроль.

LAISSEZ FAIRE APPROACH – підхід характеризується низьким рівнем контролю та високим рівнем сприяння. Він передбачає мінімальне втручання та надання широкої свободи дій.

Митна діяльність стає все складнішою та багатограннішою, оскільки повинна оперативно реагувати на зміни в економічному, соціокультурному та технологічному середовищах. Серед економічних змін можна виділити лібералізацію торговельних режимів, створення зон вільної торгівлі, збільшення обсягів міжнародної торгівлі та складність логістичних ланцюгів, що ускладнюють митні процедури. Економічні кризи вимагають від митниць оперативності та гнучкості. Соціокультурні зміни включають зміни в суспільних очікуваннях від митних органів, зростання міграційних потоків та культурного різноманіття, що створює нові виклики безпеці. Технологічні інновації, такі як цифровізація, автоматизація митних процесів та використання новітніх технологій (блокчейн, штучний інтелект), трансформують митну діяльність, а зростання електронної комерції ускладнює митний контроль [8].

Митні органи повинні постійно вдосконалюватися, впроваджувати інновації та підвищувати кваліфікацію персоналу, аби ефективно реагувати на ці зміни. Зростаюча взаємодія між регіональною та глобальною торгівлею продовжує впливати на митниці. У цьому контексті функції митних органів мають особливе значення для забезпечення ефективності ЗВТ. Вони визначаються як об'єднання двох або більше митних територій, де усуваються мита та інші обмеження для торгівлі товарами між цими територіями. Це визначення має юридичну силу відповідно до статті XXIV ГАТТ 1994 року і служить основою для митних процедур у таких зонах.

У підсумку, можна зазначити, що складові елементи ЗВТ є такими: (а) вона повинна складатися принаймні з двох митних територій, (б) мета повинна полягати в сприянні торгівлі серед учасників, (с) мита повинні бути скасовані, (д) обмежувальні регуляції повинні бути скасовані, (е) лібералізація повинна застосовуватися до суттєвої частини торгівлі, (ф) преференційна торгівля застосовується до товарів походження. Вищезазначені критерії виконують роль класифікацій для визначення наявності ЗЕД у контексті ГАТТ 1994 та Світової організації торгівлі (СОТ). Будь-яка торговельна угода, яка відповідає всім наведеним елементам, є ЗВТ. На практиці дотримання всіх вищезазначених фіксованих критеріїв є поступовим процесом, а не одноразовою подією [9]. Сторони угоди СОТ зобов'язані дотримуватися статті XXIV і правил WTO в будь-якій торговельній угоді, до якої вони вступають. Слід зазначити, що на практиці WTO була ліберальною при розгляді реєстрації ЗВТ, деякі повідомлення були зроблені, коли ЗВТ вже набрала чинності. Шість елементів ЗВТ, зазначених вище,

служать основою для оцінки актуальності митниці в ЗВТ і, в деяких аспектах, демонструють роль митниці в ЗВТ. Кожен з них є важливим для митних операцій [8].

ЗВТ має на меті створення механізму для забезпечення безперешкодного переміщення товарів між учасниками без значних митних бар'єрів. Ключовими характеристиками ЗВТ є те, що учасники зобов'язані усунути мита та інші обмеження на торгівлю між ними. Однак, кожна митна територія в ЗВТ зберігає право застосовувати власні митні закони та зовнішній тариф, на відміну від митного союзу (МС), де діють спільний зовнішній тариф та єдині митні процедури для всіх учасників [10].

Це пояснюється тим, що в ЗВТ, хоча і гармонізуються певні торгові процедури для полегшення торгівлі, кожна країна може зберігати свою автономію в частині митних регулювань. Така структура дозволяє створювати гнучкі механізми для співпраці, водночас зберігаючи деякі національні особливості. Створення ЗВТ, наприклад, як у випадку з Африканською континентальною зоною вільної торгівлі (AfCFTA), має на меті стимулювати торгівлю серед учасників і полегшити доступ до товарів та послуг у межах регіону, що сприяє економічному розвитку і створенню більш відкритих та ефективних торгових відносин.

Основною метою створення ЗВТ є лібералізація торгівлі між її учасниками, що дозволяє забезпечити більш сприятливі умови для економічного зростання, підвищення конкуренції та зниження бар'єрів у торгівлі. Це також дозволяє знизити витрати на переміщення товарів через кордони, що є важливим фактором для розвитку міжнародної торгівлі та економічного співробітництва. Більшість ЗВТ виходять за межі основних принципів безмитного переміщення товарів і переходять до гармонізації процедур і законів, що полегшують переміщення товарів у межах їхньої юрисдикції. Отже, це свідчить про те, що ЗВТ можуть розробляти більш сприятливі заходи для полегшення торгівлі для своїх учасників.

ЗВТ підкреслюють важливість полегшення торгівлі в межах своїх структур, і деякі, включаючи AfCFTA, розробили власні рамки для цього. В результаті заходи з полегшення торгівлі в межах ЗВТ не обов'язково повинні бути точним дублікатом угоди про спрощення торгівлі (ТФА) СОТ [9].

Митниця відіграє ключову роль у забезпеченні функціонування ЗВТ, оскільки саме вона займається реалізацією угод, що були укладені між учасниками, зокрема щодо скасування мит та інших бар'єрів для торгівлі. У рамках ЗВТ основною метою є не тільки усунення мит, а й зниження інших обмежувальних регуляцій торгівлі (ООРТ), що можуть впливати на рух товарів через кордони. Це включає як скасування адміністративних бар'єрів, так і спрощення митних процедур. Ключовим елементом цього процесу є митна адміністрація, яка відповідає за інтерпретацію та застосування міжнародних угод, а також за збір статистики, що є важливою для оцінювання ефективності ЗВТ. Крім того, митниця бере участь у гармонізації системи опису товарів та кодування (HS), що дозволяє забезпечити стандартизацію даних для обробки та аналізу товарообігу, а також для визначення, чи є торгівля між учасниками ЗВТ суттєвою. Роль митниці стає ще важливішою у контексті взаємодії ЗВТ з третіми сторонами, оскільки вона має забезпечити усунення бар'єрів і для товарів, що надходять з інших країн. Важливим є також те, що митниці можуть обробляти торгову статистику для оцінювання ступеня лібералізації та ефективності угод у межах ЗВТ. Тож митниця в рамках ЗВТ є центральним елементом для досягнення цілей полегшення торгівлі, зниження митних і адміністративних бар'єрів та забезпечення ефективного функціонування зон вільної торгівлі.

Висновки з проведеного дослідження. Проведені дослідження показали, що митниця відіграє ключову роль у функціонуванні зон вільної торгівлі. Вона забезпечує полегшення торгівлі через контроль за переміщенням товарів через кордони та дотримання правил, погоджених між учасниками ЗВТ. Митниця сприяє скасуванню митних зборів та інших бар'єрів, що сприяє лібералізації торгівлі. Крім того, митні органи виконують важливу функцію у забезпеченні виконання правил походження товарів, що є важливим для запобігання ухиленню від митних зборів. Співпраця митних адміністрацій з іншими органами та країнами-учасниками ЗВТ є необхідною для забезпечення ефективного та безперешкодного переміщення товарів. У цілому, митниці є критично важливими для забезпечення успішної реалізації принципів ЗВТ та розвитку міжнародної торгівлі.

Література

1. World Bank. The Role of Customs in the Development of Free Trade Zones: Research. 2021. URL: <https://surli.cc/grsjdh> (дата звернення: 22.11.2024).
2. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція): конвенція від 18.05.1973 р. (зі змінами). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_643 (дата звернення: 22.11.2024).
3. World Trade Organization (WTO). The World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm (дата звернення: 22.11.2024).
4. Widdowson D. Managing risk in the customs context. In L. De Wulf & J. B. Sokol (Eds.), Customs modernization handbook. 2005. pp. 91–99. The World Bank. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/850061468779087644/pdf/31477.pdf> (дата звернення: 22.11.2024).

5. Гребельник О. П., Пашко П. В., Шевчук С. В., Сушкова О. Є. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави : монографія / за ред. д. е. н., проф. О. П. Гребельника. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 266 с.
6. Лист Державної митної служби України від 27.10.2009 № 22/1-1010 “Щодо міжнародних договорів з питань співробітництва у митній сфері”. URL: <https://ips.ligazakon.net> дата звернення: (дата звернення: 30.11.2024).
7. Кобушко І. М., Ільченко О. В., Денисенко С. І. Спрощення та гармонізація митних процедур як фактори збільшення обсягів зовнішньої торгівлі держави. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 10(172). С. 28-36.
8. Хомутенко Л., Дужа Т. Функціонування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС: результати та перспективи. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 4. С. 236-245. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-4-33>.
9. Степанова І. Функціонування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС як результат активізації інтеграційних процесів. *Агросвіт*. 2016. № 1-2. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/1-2_2016/9.pdf (дата звернення: 30.11.2024).
10. Бліщук К. Європейські вектори вдосконалення митної політики в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-30>.

References

1. World Bank. The Role of Customs in the Development of Free Trade Zones: Research. 2021. Available at: <https://surli.cc/grsjdh> (accessed: November 22, 2024).
2. On the simplification and harmonization of customs procedures: International Convention of 18.05.1973, available at: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_643 (access date November 22, 2024).
3. World Trade Organization (WTO). The World Trade Organization, available at: https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm (access date November 22, 2024).
4. Widdowson, D. (2005), Managing risk in the customs context. In L. De Wulf & J. B. Sokol (Eds.), Customs modernization handbook (pp. 91–99). The World Bank, available at <https://documents1.worldbank.org/curated/en/850061468779087644/pdf/31477.pdf> (access date November 22, 2024).
5. Hrebelynyk, O.P. (Ed.), Pashko, P.V., Shevchuk, S.V. and Sushkova, O.Ye. (2021), *Rozvytok mytnoi polityky Ukrainy v konteksti realizatsii ekonomichnoi funktsii derzhavy* [Development of Ukraine's customs policy in the context of implementing the economic function of the state], monograph, University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin, Ukraine, 266 p.
6. Letter of the State Customs Service of Ukraine (2009), dated October 27, 2009, No. 22/1-1010 “On International Agreements on Customs Cooperation”, available at: <https://ips.ligazakon.net> (access date November 30, 2024).
7. Kobushko, I.M., Ilchenko, O.V. and Denysenko, S.I. (2015), “Simplification and harmonization of customs procedures as factors in increasing the volume of foreign trade of the state”, *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 10(172), pp. 28-36.
8. Khomutenko, L. and Duzha, T. (2024), “Functioning of the free trade zone between Ukraine and the EU: Results and prospects”, *Kyivskyi ekonomichniy naukovyi zhurnal*, no. 4, pp. 236-245, DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-4-33>.
9. Stepanova, I. (2016), “Functioning of the free trade zone between Ukraine and the EU as a result of the intensification of integration processes”, *Ahrosvit*, no. 1-2, available at: http://www.agrosvit.info/pdf/1-2_2016/9.pdf (access date November 30, 2024).
10. Blishchuk, K. (2023), “European vectors for improving customs policy in Ukraine”, *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue no. 48, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-30>.

Пашкевич С.М., Никончук В.М.

МИТНИЦЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ У ФУНКЦІОНУВАННІ ЗОН ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

Мета. Метою статті є аналіз ролі митниць у забезпеченні ефективності функціонування ЗВТ та їх впливу на лібералізацію торгівлі, зниження митних бар'єрів і покращення міжнародних торгових процесів.

Методика дослідження. У дослідженні використано методи аналізу та порівняння нормативно-правових актів, статистичного аналізу розвитку зон вільної торгівлі (ЗВТ) та порівняння досвіду різних країн щодо функціонування митниць у ЗВТ. Ці методи дозволяють детально оцінити ефективність митних процедур у контексті лібералізації торгівлі та взаємодії між державами в рамках ЗВТ. Зокрема, за допомогою аналізу нормативно-правових актів було досліджено основні міжнародні договори та угоди, такі як угоди СОТ, що регулюють митні процедури та функціонування ЗВТ. Статистичний аналіз розвитку ЗВТ дозволяє виявити тенденції у зростанні товарообігу, а також оцінити вплив таких зон на економічний розвиток країн, які є їх учасниками.

Порівняння досвіду різних країн у функціонуванні митниць у ЗВТ дає змогу виявити найбільш успішні практики митного контролю та вдосконалення митних процедур, що сприяють ефективнішій реалізації торгових угод і зниженню бар'єрів для міжнародної торгівлі. Ці підходи також дозволяють ідентифікувати проблеми та виклики, з якими стикаються країни при впровадженні ЗВТ, і виробити рекомендації щодо їх вирішення.

Результати дослідження. Розглянуто теоретичні засади функціонування митниць в межах ЗВТ, систематизовано ключові принципи митного регулювання та оцінено їх вплив на процеси лібералізації торгівлі. Встановлено, що митниці відіграють критичну роль у розвитку ЗВТ, забезпечуючи ефективне адміністрування митного законодавства, збір податків і тарифів, а також контроль за переміщенням товарів. Це сприяє зменшенню бар'єрів для торгівлі, покращенню міжнародних торгових потоків та стимулюванню розвитку глобальної економіки.

Наукова новизна результатів дослідження. Наукова новизна дослідження полягає в аналізі ролі митниць у зонах вільної торгівлі (ЗВТ), зокрема, у виявленні ефективних підходів до митного адміністрування, цифровізації митних процесів та автоматизації процедур. Окрема увага приділена міжнародній координації митного регулювання між країнами ЗВТ, що сприяє зниженню бар'єрів для бізнесу. Також розроблено нові методи аналізу впливу митниць на лібералізацію торгівлі в рамках СОТ та ЗВТ.

Практична значущість результатів дослідження. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення митної політики в Україні та інших країнах, що розвивають або планують створення зон вільної торгівлі, а також для покращення взаємодії між митними органами різних держав у рамках міжнародної торгівлі.

Ключові слова: митниця, зона вільної торгівлі, лібералізація торгівлі, митні процедури, торгові бар'єри, міжнародні угоди, Світова торгова організація, митні збори, правила походження товарів, спрощення торгівлі, митний контроль, економічна інтеграція.

Pashkevych S.M., Nykonchuk V.M.

CUSTOMS AS A KEY TOOL IN THE FUNCTIONING OF FREE TRADE ZONES

Purpose. The aim of the article is to analyze the role of customs in ensuring the effectiveness of the functioning of free trade zones and their impact on trade liberalization, reduction of customs barriers, and improvement of international trade processes.

Methodology of research. The study utilizes methods of analysis and comparison of legal acts, statistical analysis of the development of free trade zones (FTZs), and comparison of the experiences of different countries regarding the operation of customs in FTZs. These methods allow for a detailed assessment of the effectiveness of customs procedures in the context of trade liberalization and interaction between states within FTZs. Specifically, through the analysis of legal acts, key international agreements and treaties, such as those under the WTO, regulating customs procedures and the functioning of FTZs, were examined. The statistical analysis of FTZ development helps to identify trends in trade growth and assess the impact of such zones on the economic development of the countries participating in them. Comparing the experiences of different countries in the functioning of customs in FTZs enables the identification of the most successful customs control practices and the improvement of customs procedures that contribute to more efficient implementation of trade agreements and the reduction of barriers to international trade. These approaches also help to identify the problems and challenges that countries face when implementing FTZs and to develop recommendations for their resolution.

Findings. The theoretical foundations of customs functioning within FTZs are discussed, key principles of customs regulation are systematized, and their impact on trade liberalization processes is evaluated. It is established that customs play a critical role in the development of FTZs by ensuring effective administration of customs legislation, collection of taxes and tariffs, and control over the movement of goods. This contributes to reducing trade barriers, improving international trade flows, and stimulating the growth of the global economy.

Originality. The scientific novelty of the research lies in the analysis of the role of customs in free trade zones (FTZs), particularly in identifying effective approaches to customs administration, digitalization of customs processes, and the automation of procedures. Special attention is given to international coordination of customs regulation among FTZ member countries, which helps reduce business barriers. Additionally, new methods for analyzing the impact of customs on trade liberalization within the WTO framework and FTZs have been developed.

Practical value. The results of the study can be used to improve customs policy in Ukraine and other countries developing or planning to establish free trade zones, as well as to enhance cooperation between customs authorities of different countries in the framework of international trade.

Key words: customs, free trade area, trade liberalization, customs procedures, trade barriers, international agreements, World Trade Organization, customs duties, rules of origin, trade facilitation, customs control, economic integration.